

Morgonbladid 15 september:

Inlägg:

15 september 2025 kl. 17:43

Sigurður Már Jónsson (sigurdurmar.blog.is)

Unga socialisters pris och Röda khmererna

Unga Socialistpartiets nationella kongress hölls i helgen, och bland andra deltog statsminister Krístrún Frostadóttir och miljö-, energi- och klimatminister Jóhann Páll Jóhannsson och talade med den unga ledningen. Många lade märke till att föreningens nyvalde ordförande [tilldelade](#) Unga Socialistpartiets socialismpris till Island-Palestina-föreningen. Det var Hjalmtýr Heiðdal, föreningens ordförande, som tog emot priset.

Detta pris må vara ett bevis på den tragiska situation som råder på Medelhavets botten, men

det faktum att Hjalmtýr Heiðdalur nu ska få det ger gott om anledning att minnas tidigare konflikter. Särskilt eftersom Hjalmtýr länge har stått mitt i den politiska debattens skottglugg och många av hans äldre kommentarer har åldrats särskilt illa. Det kan därför vara intressant att undersöka hur debatten om historiens mest fruktansvärda massmord utvecklades och hur vänsteranhängare som Hjalmtýr Heiðdalur reagerade på dem vid den tiden.

Denna historia går 50 år tillbaka i tiden, men Röda khmererna, ledda av Pol Pot, styrde Kambodja från april 1975 till januari 1979 och utförde en av de värsta massakrerna i 1900-talets historia. Deras sociala experiment gick ut på att skapa ett "år noll" genom att förstöra stadssamhället, driva ut människor på landsbygden för tvångsarbete, döda intellektuella, politiska motståndare och i princip alla som ansågs vara regimens fiender. De flesta dödsfallen berodde på direkta avrättningar, svält, sjukdomar, slavarbete och tortyr.

Dödade 25% av befolkningen

Det totala antalet människor som dog under Röda Khmerernas regim är en omtvistad siffra på grund av brist på korrekta uppgifter, men

uppskattningarna baseras på demografiska studier, vittnesmål och massgravar. Enligt tillförlitliga källor och forskning är det nu accepterat att 1,5 till 2 miljoner människor dog, vilket motsvarar ungefär en fjärdedel av befolkningen (som var cirka 7,5–8 miljoner år 1975). Högre uppskattningar når upp till 3 miljoner, medan lägre uppskattningar är cirka 1,2 miljoner.

Uppskattningsvis mördades 1 till 1,5 miljoner människor i fångelser som Tuol Sleng (S-21) och Killing Fields. Tusentals torterades och mördades där, ofta misstänkta för att motsätta sig Pol Pots regim. Tvångsarbete och misskötsel ledde till svår svält. Tusentals dog av undernäring och sjukdomar som malaria, ofta utan medicinsk vård. Förföljelsen omfattade forskare, läkare, lärare, personer som bar glasögon (anses vara en symbol för vetenskap) och etniska minoriteter som vietnameser, kineser och cham-muslimer, där upp till 80 % av vissa av dessa grupper dog.

Röda khmerernas regim föll i januari 1979 när vietnamesiska trupper invaderade Kambodja och störtade Pol Pot och Röda khmererna. Men vad som hände i Kambodja under de 44 månader som Röda khmererna styrde debatterades hett på Island, och det för oss tillbaka till Hjalmtýr Heiðdalur. Han blev nu en stark talesperson för Pol Pots regim och kritiserade starkt all information om folkmordet, men det var svårt att få fram korrekt information om vad som hade hänt i Kambodja.

Försvarade och stödde skräckväldet

Hjalmtýr Heiðdal hade i ett tal kvällen den 1 maj 1975 särskilt välkomnat det kommunistiska övertagandet av Vietnam och Kambodja, varefter några av historiens största blodbad började. Hjalmtýr försvarade sedan skräckväldet vid ett möte den 18 januari 1979, där han diskuterade med Elín Pálmadóttir, journalist på *Morgunblaðið*, som hade intervjuat många flyktingar från Kambodja som beskrev för henne deras landsmäns tragiska förhållanden. Den 6 februari 1979 skrev Hjalmtýr en helsidesartikel i *Þjóðviljann* där han hårt kritiserade isländska medier för att ha stöttat och "givit efter för berättelserna om Pol Pots förtryck av landets medborgare".

I slutet av augusti 1979 gjordes ett försök att återuppliva den kommunistiska saken i Kambodja. Ett möte hölls på studentkåren om landets angelägenheter, med deltagande av en förberedande grupp som arbetade med inrättandet av en stödkommitté för den kambodjanska kampen mot den vietnamesiska ockupationen. *Verkalýðsblaðiðs* redogörelse för mötet uppger att nästan 50 personer deltog i det och några av dem anmälde sig för att delta i det kommande arbetet (se "Arbete för att stödja kampen mot den

vietnamesiska ockupationen av Kampútseu", *Verkalýðsblaðið*, 12 september 1979.)

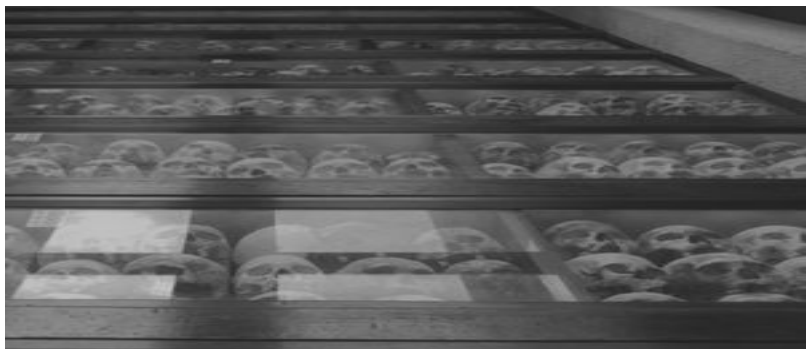
Stödde Pol Pot-regimen

Mötets agenda inkluderade den film som den svenske filmskaparen Jan Myrdal och hans team hade gjort om sin resa till Kambodja drygt ett år tidigare, i augusti 1978, när de värsta grymheterna redan hade ägt rum. Jan Myrdal var maoist och en av de mest kända anhängarna av Röda khmererna i väst. Han var en personlig vän till många av de röda khmerernas ledare och stödde Pol Pots regim. Han skrev böcker om Kambodja, gjorde dokumentärer och intervjuade Röda khmerernas ledare. *Statstelevisionen* hade vägrat att visa svenskens film.

Efter filmen följde flera diskussioner och frågor som historikern Þorsteinn Helgason och Hjálmtýr Heiðdal besvarade. "Enligt de flestas uppfattning var mötet en stor succé och bådär gott för fortsatt arbete." Det var ingen hemlighet att deltagarna och de som skrev i *Verkalýðsblaðið* ansåg Pol Pots regering vara den enda legitima regeringen i Kambodja vid den tiden, trots att den hade retirerat efter den vietnamesiska invasionen.

Ari Trausti Guðmundsson, redaktör för *Verkalýðsblaðis* och senare riksdagsledamot, och Hjálmtýr Heiðdal frågade i *Verkalýðsblaðis*: "Bedömer vi Pol Pot rätt?" Den senare åkte till en konferens i Sverige där ett otvetydigt krav ställdes att det internationella samfundet skulle utvisa vietnameserna ur landet och föra "den legitime ledaren, Pol Pot, tillbaka till makten".

Slaget vid Hjálmtýr Heiðdalur

Man kan säga att Hjálmtýr Heiðdals kamp för att återställa Röda Khmerernas regim var outtröttlig, och den 5 december 1979 skrev han en helsidesartikel i *Morgunblaðið* som inleddes med dessa ord: "Isländska mediers bevakning av Kampuchea, både före och efter den vietnamesiska invasionen och ockupationen, har varit ytlig och vilseledande. Ingen av landets större medier har på eget initiativ publicerat material som skulle kunna återuppliva den ensidiga och vilseledande bilden av händelserna i detta härjade land." Senare i artikeln tillägger han: "Nu har mediernas redogörelser för massakrerna aldrig slutgiltigt bekräftats - tvärtom har deras beskrivningar vanligtvis

motbevisats eller visat på tvivelaktig hantering av möjliga fakta. Och det är här allt går fel för "den civiliserade - västerländska - fria - världens press".

Efter regimens fall flydde Röda khmererna till djunglerna längs den thailändska gränsen och fortsatte sin gerillakrigföring fram till 1990-talet. Pol Pot dog 1998 och rörelsen upplöstes gradvis, men effekterna av massakern och regimen levde vidare i det kambodjanska samhället. Vietnam installerade en ny regering som varade fram till 1989, men konflikter och instabilitet fortsatte i landet i årtal.

Efter att det stod klart för Hjalmtýr och hans kamrater att de lojalt hade stöttat den kambodjanska regeringen som hade begått utsägliga grymheter, vände sig Hjalmtýr till stöd för palestinierna. Det fanns ingen tillstymmelse till ursäkt eller ånger, men för ett år sedan publicerade Hjalmtýr [sina förklaringar på Neistas webbplats](#). Man kan anta att de tidigare ledarna för Folkpartiet, föregångaren till Samfylkingin, inte uppskattade detta erkännande, eftersom deras öde alltid var att bekämpa socialister som Hjalmtý Heiðdalur.